

Ukrainian Culture, Sociology provides cognition of native and foreign countries, national character and mentality; develop person's qualities.

The comparative study of foreign and native cultures is examined as a mechanism of activation person's motivational sphere that is insufficient amount of sociocultural knowledge related to understanding the use of speech etiquette, codes of conduct in the situations of foreign communication actualizes students' need in information about the features of foreign countries that can be a cognitive reason.

As the result the features of stimulating future agrarians' professional orientation in the process of humanitarian disciplines study are highlighted. The tasks that must be decided in the process of humanitarian disciplines study to achieve effective results for forming sociocultural competence are distinguished as well.

The conclusion of the research shows that effective organization of educational process assists development future agrarians' cognitive activity and personal interest for forming sociocultural competence. The practical meaning of the study is the science-based pedagogical condition which was experimentally tested can be implemented in the educational process of agrarian universities.

The subject to further scientific research will focus on the characterization of other pedagogical conditions for forming future agrarians' sociocultural competence in the process of humanitarian disciplines study.

Key words: *sociocultural competence, future agrarians, professional orientation, humanitarian disciplines.*

УДК 378.112:371.124:796

Ірина Хоменко

Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького
ORCID ID 0000-0002-1330-3604

СТРУКТУРА КОНТРОЛЬНО-АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволив з'ясувати, що саме від контрольної-аналітичної компетентності залежатиме фундаментальність професійної підготовки студентів. На підставі проведеної оперативної психофізіологічної, соціально-психологічної, когнітивної й функціональної діагностики студентів, а також різних критеріїв, форм, методів, засобів і процедур оцінювання досягнень студентів і всього процесу навчання, застосування передбачених навчальною програмою контрольних заходів для оцінювання навчальних досягнень визначено сутність контрольної-аналітичної компетентності викладачів фізичного виховання як інтегрованого багатокomпонентного утворення.

Ключові слова: *управління, професійна підготовка, контрольної-аналітична компетентність, фізична культура і спорт.*

Постановка проблеми. Сучасна індустрія фізичної культури і спорту потребує висококваліфікованих професійних кадрів, які володіють способами управління фізкультурно-спортивними організаціями та інструментами вивчення спортивних ринків. У цьому контексті розв'язання важливих завдань зумовлює необхідність переосмислення вимог до професійної діяльності викладачів фізичного виховання, особливо тих, на які покладається відповідальність щодо забезпечення якості підготовки

студентів – майбутніх учителів фізичного виховання, спортсменів, тренерів, менеджерів фізичної культури і спорту. Одним із шляхів розв'язання окресленої проблеми має стати управління розвитком контрольної-аналітичної компетентності викладачів фізичного виховання.

Аналіз актуальних досліджень. Методологічну основу управління розвитком контрольної-аналітичної компетентності викладачів фізичного виховання становлять праці О. Боднар, П. Дьячука, С. Змейова, Л. Калініної, В. Шпак та інших учених. Як зазначають автори, саме від цієї компетентності залежатиме фундаментальність професійної підготовки студентів, попит на фахівців із фізичної культури і спорту на сучасному ринку праці, забезпечення їхньої конкурентоздатності.

Важливе значення для розроблення окресленої проблеми мають наукові праці, у яких розкрито роль засобів реалізації контрольної-аналітичної компетентності викладачів фізичного виховання, зокрема тестування, ІКТ-технології, безмашинний програмований метод, дидактичні засоби, стандартизовані методи, навчально-дослідницькі завдання (О. Воробейчикова, О. Галиця, А. Калюжний, А. Мартиненко, В. Новакова, Т. Танько та інші), психолого-педагогічні особливості (В. Василев, Т. Вауліна, О. Гульбас, В. Розанова, В. Швець та інші), механізми (О. Васюк, Л. Люсіч, Н. Самсутіна та інші), форми й методика реалізації (В. Вакуленко, А. Губарева, Н. Морозова, О. Романов та інші).

Доцільність дослідження зазначеної проблеми також підсилюється необхідністю подолання наявних суперечностей між підготовкою студентів вищих навчальних закладів до виконання конкретних видів професійної діяльності в галузі «Фізична культура та спорт» та рівнем оволодіння ними сукупністю фахових знань про людину і фізичну культуру, емоційно-ціннісні відносини, моральні норми й цінності здорового способу життя.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є наукове обґрунтування структури контрольної-аналітичної компетентності викладачів фізичного виховання для посилення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту.

Методи дослідження. Методи аналізу (логічний, системний, проблемно-цільовий, нормативно-порівняльний, структурний аналіз джерел), узагальнення й репрезентування результатів.

Виклад основного матеріалу. Процес управління розвитком контрольної-аналітичної компетентності не можливий без систематичного, комплексного, різнобічного контролю й аналізу за якістю фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів, зокрема інститутів і факультетів фізичного виховання. Це вимагає від викладачів фізичного виховання постійно й системно здійснювати: 1) поглиблений комплексний контроль і аналіз (проводиться зазвичай двічі на рік, тобто наприкінці кожного навчального семестру); 2) поетапний комплексний контроль і

аналіз (здійснюється наприкінці кожного етапу фізичної підготовки); 3) поточний контроль і аналіз (є доцільним під час кожного навальнотренувального збору, а також після тренувального заняття); 4) оперативний контроль і аналіз (підвищує ефективність фізичної підготовки студентів на кожному тренувальному занятті); 5) контроль і аналіз змагальної діяльності (традиційно проводиться безпосередньо перед спортивним змаганням, у ході змагання, а також після його закінчення).

Російський учений С. Змейов [2, 71] у структурі моделі компетентності сучасного викладача вищої школи акцентує увагу на проведенні ним оперативної психофізіологічної, соціально-психологічної, когнітивної й функціональної діагностики студентів, а також на визначенні і використанні різних критеріїв, форм, методів, засобів і процедур оцінювання досягнень студентів і всього процесу навчання, застосуванні передбачених навчальною програмою контрольних заходів для оцінювання навчальних досягнень, визначенні зміни особистісних якостей і мотиваційних установок молоді, розвитку і визначенні перспектив їхніх освітніх вимог і коригуванні перебігу навчального процесу. Не випадково з-поміж усього різноманіття компетентностей учений виділяє навички проведення діагностики результатів навчання з подальшим обробленням її результатів.

Досліджуючи контрольнo-аналітичну компетентність викладачів фізичного виховання, нами встановлено, що вона виступає інтегрованим багатокомпонентним утворенням, структуру якого утворюють такі складники:

1) здатність до контролю й аналізу стану фізичної підготовленості студентів (спеціальна витривалість, швидкісні можливості, швидкісно-силові якості, максимальна швидкість, координаційні здібності, гнучкість);

2) здатність до контролю й аналізу технічної підготовленості студентів (з'ясування відповідності техніки заданим параметрам для подальшої корекції, визначення причин відхилень і способів їх коригування);

3) здатність до контролю й аналізу психологічної підготовленості студентів (визначення особистісних якостей, з'ясування ступеня відповідності вольових зусиль та інших характеристик перспективним, етапним, поточним та іншим завданням фізичної підготовки);

4) здатність до контролю й аналізу стану тактичної підготовленості студентів (визначення рівня тактичного мислення, практичного оволодіння відповідними здібностями);

5) здатність до контролю й аналізу тренувального і змагального навантаження студентів (визначення ступеня реалізації зовнішніх параметрів навантаження, впливу тренування або змагання на внутрішні функціональні системи організму);

б) здатність до контролю й аналізу позатренувальних чинників

(визначення стану і ступеня відповідності рівня позатренувальних чинників завданням, що поставлені з метою досягнення максимального рівня системи змагань і власне тренувального процесу);

7) здатність до контролю й аналізу за змагальною діяльністю студентів (визначення стану і ступеня відповідності рівня фізичної підготовки цілям і завданням відповідно до значущості змагання й етапу підготовки).

Зупинимось більш докладно на особливостях управління розвитком кожного з названих компонентів контрольної-аналітичної компетентності викладача фізичного виховання.

Вивчення науково-педагогічної та фахової літератури, а також власний досвід управління розвитком контрольної-аналітичної компетентності викладачів фізичного виховання дозволяє виробляти в них *здатність до контролю й аналізу стану фізичної підготовленості студентів* через такі методи: 1) метод імітації елементів техніки; 2) метод відтворення спеціальних координаційних вправ із відповідним експертним оцінюванням.

Розвиток цього компонента контрольної-аналітичної компетентності викладачів фізичного виховання дає можливість здійснювати діагностику фізичної підготовленості й рухових якостей студентів. При цьому слід відрізнити два важливих поняття: «рухові здібності» і «рухові якості». Як справедливо зазначає І. Сулейманов, «рухова здібність» є сукупністю індивідуальних особливостей, що визначають ступінь успішного здійснення рухової діяльності. Натомість «рухова якість» виявляється в руховій взаємодії особистості з навколишнім середовищем завдяки відповідним властивостям [8, 14].

Ми погоджуємося з позицією вченого, який зазначає, що поняття «рухове» виступає родовим відносно понять «фізичне (кондиційне)» і «координаційне», зокрема:

–«фізична (кондиційна) якість» є різновидом рухової якості, що виявляється переважно в морфофункціональних властивостях людського організму в ході рухової діяльності;

–«фізична (кондиційна) здібність» є сукупністю індивідуальних особливостей людини, що визначають ступінь успішності прояву фізичної якості в руховій діяльності;

–«координаційна якість» є різновидом рухової якості, що виявляється переважно у психофізіологічних (психомоторних) властивостях людського організму в процесі регулювання рухової діяльності;

–«координаційна здібність» є різновидом рухової здібності, що являє собою сукупність індивідуальних особливостей людини й визначають ступінь успішності прояву координаційних якостей у руховій діяльності [8, 15].

Не менш важливе значення у здатності викладачів фізичного виховання до контролю й аналізу стану фізичної підготовленості студентів мають такі якості, як *кінестетичне диференціювання* (сприяє досягненню

певного ступеня точності й економічності окремих частин руху, його фаз і руху в цілому), *збереження рівноваги* (дозволяє утримувати тіло у стані рівноваги або повертати до цього стану), *ритмічність* (координаційна якість, що сприяє формуванню послідовності фаз руху), *рухова реакція* (координаційна якість, що визначає швидкість початку руху за певним сигналом), *перебудова рухів* (координаційна якість психофізіологічних властивостей людського організму, що сприяє оптимізації програми дій відповідно до зміненої ситуації або заздалегідь заданої програми дій).

Управляти розвитком такого компонента, як *здатність до контролю й аналізу технічної підготовленості студентів*, доцільно шляхом використання низки методів: 1) метод візуального контролю зі сторони викладача; 2) метод контролю за допомогою відеореєстрації; 3) метод вимірювання біомеханічних параметрів (наприклад, на тредбані); 4) метод самоконтролю.

На нашу думку, цей компонент контрольної-аналітичної компетентності викладача фізичного виховання має бути спрямований на такі параметри технічної підготовленості студентів, як сила, спритність і витривалість. У безпосередньому зв'язку з силою знаходиться такий аспект технічної підготовки студентів, як точність просторових, часових і динамічних параметрів рухів, що слугують базисом для успішного оволодіння й удосконалення різних видів рухової діяльності. У зв'язку з цим управління силовою підготовкою майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту передбачає не лише збільшення їхнього фізичного потенціалу, але й формування вмінь його реалізовувати в конкретній діяльності.

Контроль сили здійснюється викладачами фізичного виховання шляхом кількісного оцінювання силових можливостей студентів, які визначаються при статичному й динамічному режимах м'язової роботи. При цьому динамічна сила оцінюється за терміном виконання студентом заданого руху з повним навантаженням, а статична сила вимірюється в режимі ізометричного скорочення м'язів.

Побутує погляд, що прояв спритності багато в чому залежить від усього різноманіття складних психічних процесів, що необхідні для виконання плавних і чітких рухів. Саме тому її формування у студентів залежить від злагодженої роботи слухового, зорового й вестибулярного аналізаторів. У той самий час, це фізична якість, специфіка якої потребує спеціального тренування для адекватного сприймання студентами власних рухів, озброєння знаннями про раціональні способи виконання рухових дій, а також формування вміння оцінювати свої рухи.

Удосконаленню сприймання студентами своїх рухів і положень тіла сприяють фізичні вправи, виконання яких вимагає чіткої просторової й часової регуляції рухів і м'язових зусиль, де виявляється зв'язок між напрямом, швидкістю, тривалістю, власне м'язовим зусиллям і його

результатом. Успіх виконання таких вправ залежить від чіткості координації рухів, а також дотримання низки вимог, зокрема використовувати вправи, що містять елементи новизни, запобігати перевтомі, надавати достатній за тривалістю відпочинок. При цьому діапазон засобів розвитку спритності включає: 1) рухливі та спортивні ігри; 2) єдиноборства; 3) біг із перешкодами; 4) вправи на рівновагу в русі і в статичному положенні, під час бігу; 5) стрибки; 6) метання; 7) загальнорозвивальні вправи з предметами; 8) гімнастичні та акробатичні вправи.

Для контролю спритності рекомендується використовуються показники, які визначають комплексні та елементарні форми її прояву. Перші контролюються часом виконання вправи (наприклад, час подолання спринтерських дистанцій, проходження контрольних трас), другі – шляхом реєстрації часу рухової реакції в різноманітних умовах виконання руху, часу одиночних рухів, частоти рухів. В управлінні розвитком контрольної-аналітичної компетентності викладачів фізичного виховання перевага надається вимірюванню спритності, яка проявляється у процесі виконання змагальних вправ або в засобах спеціальної підготовки, що дозволяє студентам розвинути потрібну швидкість.

При організації контролю та виборі тестів для оцінювання швидкості необхідно звертати увагу на такі показники: 1) показники простої неспецифічної реакції на різні подразники є еквівалентними; 2) показники простої специфічної реакції не пов'язані між собою, оскільки моторний компонент реакції істотно впливає на загальний термін реакції; 3) відсутня пряма залежність показників простої реакції від аналогічних показників більш складної реакції [7].

Рекомендований перелік контрольних тестів на визначення витривалості включає: 1) біг на середні та довгі дистанції; 2) біг по пересічній місцевості; 3) біг на лижах; 4) плавання. Контроль витривалості студентів здійснюється з урахуванням чинників, що визначають працездатність і розвиток стомлення. При цьому умовно виділяють і оцінюють чотири різновиди спеціальної витривалості: фізичну, що залежить від м'язової діяльності; емоційну, що залежить від змагальної чи тренувальної діяльності й пов'язана з емоційними переживаннями; сенсорну, що визначається діяльністю аналізаторних систем і центральної нервової системи; розумову, стан якої визначається постійним самоконтролем, вибором адекватних рішень залежно від ситуації під час проходження змагальних чи тренувальних занять.

Крім того, в організаційно-методичних рекомендаціях [4] зазначається, що контроль за технічною підготовленістю студентів здійснюється з метою об'єктивного оцінювання рівня не лише таких їхніх фізичних якостей, як спритність, витривалість, сила, але й координація, гнучкість. При цьому контроль координації студентів викладачами фізичного виховання визначає:

уміння виконувати координаційно-складні вправи; точність виконання координаційно-складних вправ; швидкість оволодіння новими навичками; швидкість перебудови рухової діяльності, координацію рухів, що пов'язані зі зміною зовнішніх умов. При тестуванні координаційних можливостей студентів використовуються два різновиди рухів: 1) відносно стереотипні, добре знайомі рухи (у цьому випадку оцінюється відповідність продемонстрованої студентом техніки її раціональній структурі); 2) нестереотипні, що пов'язані з ефективністю виконання рухів у складних варіантних ситуаціях (при їх виконанні оцінюються точність реакцій, раціональність виконання окремих рухів та їх узгодженість, час виконання тесту).

Зауважимо, що контроль гнучкості проводиться викладачами фізичного виховання з метою визначення здібностей студентів виконувати рухи з великою амплітудою, яку оцінюють у градусах і лінійних мірах. При цьому активна гнучкість оцінюється за амплітудою рухів, які виконуються за рахунок активності скелетних м'язів, пасивна – за амплітудою рухів, що виконуються з використанням зовнішніх сил (допомога партнера, використання обтяжень).

Управляти розвитком такого компонента, як *здатність до контролю й аналізу психологічної підготовленості студентів*, найбільш доцільно за допомогою методів психодіагностики, зокрема тестів Роршаха, Люшера, Кеттела, Міннесотського, а також шкал Спілбергера, Тейлора, Ю. Ханіна, А. Стамбулова, методики САН, опитувальника Айзенка, карти особистості К. Платонова та інших.

Нині роль викладачів фізичного виховання у психорегуляції студентів фізкультурних спеціальностей значно зростає. У нашому дослідженні управління розвитком цього компонента контрольно-аналітичної компетентності викладача можна розглядати у двох аспектах: 1) як контроль за здатністю студентів управляти думками, почуттями, діями; 2) як використання студентами засобів саморегуляції в ході тренувально-змагальної діяльності. Обидва аспекти знайшли відображення в новому напрямі психологічної науки – психології спорту, мета якого полягає у формуванні особливого психічного стану, що сприяє найбільш повному використанню фахівцем у галузі фізичної культури і спорту накопиченого впродовж тренувальних занять потенціалу.

У ході тренувальних занять чи спортивних змагань студенти виконують необхідні дії попри наростаюче відчуття втоми, невдачі або інші чинники, ігнорувати які дозволяють вольові зусилля. Протистояти таким функціональним станам здатні лише ті, хто володіє навичками психорегуляції. Завдання викладача фізичного виховання полягає в тому, щоб у процесі контролю й аналізу психологічної підготовленості студентів озброїти їх відповідною методикою. Цей складник контрольно-аналітичної компетентності реалізується у два послідовні етапи. Спочатку викладач

фізичного виховання всіляко розвиває й удосконалює психічні функції студентів, що мають стати передумовою подальшої психорегулятивної діяльності. Основний акцент робиться на концентрацію, стійкість, розподіл і перерозподіл уваги, розвиток мислення і уяви, відтворення й диференціації м'язових зусиль. На основному етапі відбувається навчання навичкам управління психічними станами за допомогою прийомів саморегуляції [6, 20–21].

Управляти розвитком такого компонента, як *здатність до контролю й аналізу стану тактичної підготовленості студентів*, зручно завдяки апробованим нами методам: 1) метод контрольних вправ на теоретичний розв'язок тактичних задач; 2) метод контрольних вправ на практичний розв'язок тактичних задач під час тренувань чи спортивних змагань; 3) метод відеозапису; 4) метод хронометрування; 5) метод моделювання тактичних варіантів на тредбані.

Не важко зрозуміти, що саме цей компонент контрольної-аналітичної компетентності викладачів фізичного виховання дозволяє діагностувати стан «практичного інтелекту» студентів, що, на думку низки науковців (О. Родіонов, О. Топишев, В. Усков) [5, 31], становить комплекс когнітивних і психомоторних здібностей, які забезпечують розв'язання типових для фізкультурно-спортивної діяльності оперативних завдань. Це пояснюється тим, що саме в галузі фізичної культури і спорту найбільш яскраво відбувається сенсорно-перцептивне й вербально-логічне відображення дійсності, оскільки безпосереднє сприйняття органами відчуття просторових умов діяльності приводить до формування образів, що виконують роль регуляторів відповідних дій. Звідси виходить, що для вияву закономірностей розв'язку фахових завдань важливим є сприйняття статичної структури середовища, адже у процесі рухової діяльності студенти активно збирають інформацію про розташування партнерів чи суперників, регулюють механізм розв'язання оперативних завдань, моделюють тактику подальших дій.

Управляти розвитком такого компонента, як *здатність до контролю й аналізу тренувального і змагального навантаження студентів*, можна ефективно за допомогою низки поширених у галузі фізичної культури і спорту методів: 1) методи математичної статистики для обліку й аналізу результатів фізичної підготовки студентів; 2) методи біохімічного, психологічного, тестового контролю й функціональної діагностики для аналізу якості фізичної підготовки студентів.

При цьому викладачі фізичного виховання мають брати до уваги фази адаптації організму кожного студента до тренувальних навантажень. Так, на першій фазі (*терміновій*) у нетренованому організмі можуть виникати стрес-реакції на клітинному рівні, свідченням чого є недосконалість рухових реакцій. Характеристиками цієї фази є максимальна гіперфункція

адаптаційної системи організму, утрата функціонального резерву, морфофункціональна перебудова різних систем внутрішніх органів.

На другій фазі (*перехідній*) суттєво активізується морфофункціональна перебудова організму, активізується генетичний апарат клітинних структур, збільшуються функціональні можливості організму, що дозволяє досягти викладачу фізичного виховання певного ступеня тренуваності студента.

На третій фазі (*стійкій*) адаптаційна реакція організму студента на тренувальне навантаження поступово мінімізується. Відбуваються певні структурні зміни на рівні різних систем організму, що посилює функціональну потужність цих систем і забезпечує стійку м'язову роботу.

Заключна фаза (зносу) характеризується зниженням адаптаційних можливостей організму внаслідок невинного збільшення тренувальних навантажень, що в поєднанні з таким стресогенним чинником, як спортивне змагання, може привести до зниження фізіологічних захисних сил [1, 30].

Управляти розвитком такого компонента, як *здатність до контролю й аналізу позатренувальних чинників*, зручно шляхом комплексного використання методів, що є доцільними в соціологічних і соціально-психологічних дослідженнях, загальній і спортивній гігієні, спортивній медицині, теоріях і школах економічного менеджменту та інших. Викладачам фізичного виховання треба брати до уваги той факт, що позатренувальні чинники можуть мати екзогенний (пресинг, ситуаційна несподіванка, кліматичні умови, відповідальність змагальної діяльності) або ендогенний (інтенсивна робота м'язів, травми, больові відчуття, астеничні емоції) характер, здатні виникати спонтанно й детермінуються умовами життєдіяльності студентів. Під впливом позатренувальних чинників у студентів може втрачатися дієздатність, порушуватися гомеостаз, виникати психічне перезбудження або, навпаки, втома, гіпоксія, больові відчуття, невпевненість, страх перед суперником. Наслідком цього є дискоординація рухів, порушення функціональної стійкості, зниження цільової точності [3, 147–148].

В управлінні розвитком такого компонента, як *здатність до контролю й аналізу за змагальною діяльністю студентів*, доцільним є комплексне використання сукупності попередньо названих методів.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Досліджуючи контрольну-аналітичну компетентність викладачів фізичного виховання, нами встановлено її структуру, яка складається з низки складників, зокрема: здатності до контролю й аналізу стану фізичної, технічної, тактичної, психологічної підготовленості студентів, тренувального і змагального навантаження студентів, здатності до контролю й аналізу позатренувальних чинників та за змагальною діяльністю студентів.

Перспективи подальших досліджень полягають у теоретичному обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов, від яких залежить управління розвитком контрольної-аналітичної компетентності викладачів фізичного виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волков С. И. Особенности долговременной динамики тренированности / С. И. Волков // Теория и практика физической культуры. – 2001. – № 2. – С. 28–31.
2. Змеёв С. И. Компетенция и компетентности преподавателя высшей школы XXI века / С. И. Змеёв // Педагогика. – 2012. – № 5. – С. 69–74.
3. Королев Г. И. Управление системой подготовки в спорте. На примере подготовки в спортивной ходьбе : монография / Г. И. Королев. – М. : Мир атлетов, 2005. – 187 с.
4. Організаційно-методичні рекомендації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://skaz.com.ua/sport/18512/index.html?page=9>
5. Родионов А. В. Механизмы решения оперативных-тактических задач в игровых видах спорта / А. В. Родионов, О. П. Топышев, В. А. Усков // Теория и практика физической культуры. – 2002. – № 6. – С. 31–34.
6. Смоленцева В. Н. Психорегуляция в спорте / В. Н. Смоленцева // Теория и практика физической культуры. – 2001. – № 5. – С. 19–22.
7. Спритність. Методи і засоби її розвитку. Контрольні вправи (тести) на визначення спритності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nemk-sport.at.ua/index/spritnist_metodi_i_zasobi_jiji_rozvitku_kontrolni_vpravi_testi_na_viznachennja_spritnosti/0-39
8. Сулейманов И. И. Основные понятия теории физической культуры : их сущность и соотношение / И. И. Сулейманов // Теория и практика физической культуры. – 2001. – № 3. – С. 12–16.

REFERENCES

1. Volkov, S. I. (2001). Osobennosti dolhovremennoi dinamiki trenirovannosti [Features of long term dynamics of fitness]. *Teoriya i praktika fizicheskoy kul'tury (Theory and practice of physical culture)*, 2, 28–31. (in Russian).
2. Zmeyev, S. I. (2012). Kompetentsiia i kompetentnosti prepodavatelia vysshei shkoly XXI veka [Competence and competency of high school teacher of the XXI century]. *Pedagogika (Pedagogy)*, 5, 69–74. (in Russian).
3. Korolev, G. I. (2005). Upravlenie sistemoi podgotovki v sporte. Na primere podgotovki v sportivnoi khodbe [System management training in the sport. On the example of training in race walking]. M.: the World of athletes. (in Russian).
4. Orhanizatsiino-metodychni rekomendatsii [Organizational-methodological recommendations]. Retrieved from <http://skaz.com.ua/sport/18512/index.html?page=9>
5. Rodionov, A. V, Topushev, O. P. & Uskov, V. A. (2002). Mekhanizmy resheniia operativno-takticheskikh zadach v ihrovyykh vidakh sporta [The mechanisms of solution of tactical problems in the game sports]. *Teoriia i praktika fizicheskoi kul'tury (Theory and practice of physical culture)*, 6, 31–34. (in Russian).
6. Smolentseva, V. N. (2001). Psykhorehuliatsiia v sporte [Psychoregulation in sport]. *Teoriia i praktika fizicheskoi kul'tury (Theory and practice of physical culture)*, 5, 19–22. (in Russian).

7. *Sprytnist. Metody i zasoby yji rozvytku. Kontrolni vpravy (testy) na vyznachennia sprytnosti [Agility. Methods and means of its development. Control exercises (tests) on the definition of agility].* Retrieved from http://nemk-sport.at.ua/index/sprytnist_metodi_i_zasobi_jiji_rozvytku_kontrolni_vpravi_testi_na_vyznachennja_sprytnosti/0-39

8. Suleymanov, I. I. (2001). Osnovnye poniatia teorii fizicheskoi kultury: ikh sushchnost i sootnoshenie [Basic concepts of the theory of physical culture: their nature and ratio]. *Teoriia i praktika fizicheskoi kultury (Theory and practice of physical culture)*, 3, 12–16. (in Russian).

РЕЗЮМЕ

Хоменко И. Структура контрольно-аналитической компетентности преподавателей физического воспитания.

Анализ последних исследований и публикаций позволил выяснить, что именно от контрольно-аналитической компетентности будет зависеть фундаментальность профессиональной подготовки студентов. На основании проведенной оперативной психофизиологической, когнитивной и функциональной диагностики студентов, а также различных критериев, форм, методов, средств и процедур оценивания достижений студентов и всего процесса обучения, применения предусмотренных учебной программой контрольных мероприятий для оценивания учебных достижений определена сущность контрольно-аналитической компетентности преподавателей физического воспитания как интегрированного многокомпонентного образования.

Ключевые слова: управление, профессиональная подготовка, контрольно-аналитическая компетентность, физическая культура и спорт.

SUMMARY

Khomenko I. Structure of control-analytical competence of Physical Education teachers.

The analysis of recent research and publications allowed to find out that it was control-analytical competence that fundamental professional training of students depended on.

The essence of control-analytical competence of Physical Education teachers was determined on the basis of the conducted operational psycho-physiological, social, psychological, cognitive and functional diagnostics of students as well as different criteria, forms, methods, means and procedures of the assessment of students' performance. The control-analytical competence of Physical Education teachers as the integrated multi-component formation consists of the following components:

1) the ability to control and analyze the state of students' physical fitness (special endurance, speed capabilities, power-speed qualities, maximum speed, coordination abilities, flexibility);

2) the ability to control and analyze the state of students' technical fitness (to find out the correspondence of techniques to the specified parameters for further correction, to determine the causes of deviations and methods of correction);

3) the ability to control and analyze students' psychological fitness (to determine personal qualities, to find out the degree of correspondence of will efforts and other qualities to perspective, phased and current tasks of physical fitness);

4) the ability to control and analyze students' tactical fitness (to determine the level of tactic thinking, practical mastering of corresponding abilities);

5) the ability to control and analyze students' training and competitive loading (to determine the degree of implementing external parameters of loading, the influence of training or competition on the internal functional body systems);

6) *the ability to control and analyze extra-training factors (to determine the state and degree of responsibility of the level of extra-training factors of the tasks set);*

7) *the ability to control and analyze students' competitive activity (to determine the state and degree of the correspondence of physical fitness level to goals and tasks).*

Key words: *professional training, management, control-analytical competence, physical culture and sport.*

UDK 378.14:340.143:378.4(045)

Svitlana Tsyganii

National Aviation University

ORCID ID 0000-0001-7466-6831

A STATE OF THE PROFESSIONAL AND LEGAL COMMUNICATION CULTURE FORMATION OF THE FUTURE LAWYERS DURING THE STUDY OF CRIMINAL LAW AT THE UNIVERSITIES

The article raises the problems of future lawyers' training in higher education institutions. The analysis of the formation state of culture of professional-and-legal communication among the law graduates is conducted. Gaps in the current training programs have been found, as well as inconsistency and obsolescence of teaching methods that are used by higher education institutions, which lead to an insufficient level of readiness for professional work and lack of competitiveness of young specialists.

Key words: *communication, communication culture, higher education, professional and legal dialogue, professional training, interactive skills, perceptual skills, professional terminology.*

Introduction. Fleeting time, a radical course towards Europe increasingly confirms the relevance of the problem of the future lawyers' training in higher school. Some outdated teaching methods and goals are disputing the competitiveness of Ukrainian specialists in the field of law. Herewith it has been stated that law graduates are often not able to be engaged in a constructive dialogue, as well as to change or to defend their decisions. They choose a wrong way of communication and they do not always realize professional ethics. In this regard, creating a culture of professional-and-legal communication for the future lawyers becomes the actual trend of scientific and applied research.

Analysis of relevant research. Many famous native and foreign scholars have studied the problem of training future lawyers (A. Alekseev, V. Balyuk, A. Zhalynsky, R. Zheruhov, V. Ivanov, I. Kolchanova, E. Protas, B. Puhynskyy, V. Toporyn, A. Tyrkin, I. Uporov.), the formation of culture of language and speech (L. Baranovska, A. Vasiliev, L. Vvedenskaya, B. Holovin, V. Goldin, K. Horbachevych, L. Smith, V. Kostomarov, N. Kostytsya, L. Matsko, L. Pavlova, M. Pentylyuk, O. Syrotynina, N. Shansky, L. Scherba and others). Problems of the lawyers' professional culture reflected in the writings of such scholars, as E. Agranovskii, N. Brown, A. Vengerov, A. Grischuk, Y. Groshev, A. Zhalinskyy, I. Ilyin, B. Kaminska, M. Koziubra, A. Kozlovsky, B. Kostytsky, V. Kotyuk, O. Kostenko, V. Lazarev, S. Maximov, E. Nazarenko, M. Orzih, P. Rabinovich, A. Ratinov, S. Savchuk, V. Salnikov, A. Semitko, M. Sokolov, O. Skakun, V. Taci, V. Temchenko, J. Farber and others.